

Bioloģisko atkritumu šķirošana no nākamā gada būs obligāta

Šķirojot iegūstam papildu resursus un mazāk atkritumu, kas jāapglabā

Latvijā no 2024. gada 1. janvāra būs obligāta bioloģisko atkritumu šķirošana, kad papildu jau esošajiem atkritumu konteineriem būs pieejams vēl viens — brūnais. Lai arī šo atkritumu šķirošana kādam var radīt neērtības, tomēr būtiski gādāt, lai atkritumu kalni poligonos neaugtu.

GINTAS GRINCĒVIČAS
TEKSTS UN FOTO

Brīvība un atbildība vienlaikus

Dalīto bioloģisko atkritumu vākšanu Rīgā un kādreizējā Pierīgas atkritumu apsaimniekošanas reģionā, sāka 2021. gada janvārī. Ar nākamā gada plānots bioloģisko atkritumu vākšanu nodrošināt visās Latvijas pašvaldībās. 2024. gada 1. janvārī ir noteiktas sliekšnis visā Eiropas Savienībā — visām dalībvalstīm jānodrošina bioloģisko atkritumu dalītā vākšana. Procesu sāka galvaspilsētā, jo tur tika izveidota bioloģisko atkritumu pārstrādes rūpnīca. Šķirošana ir tiesa veidā saistīta ar rūpnīcām — neērtību jēgas bioloģiskos atkritumus savākt, ja pēc tam nenotiek to pārstrāde.

Pašvaldību autonomā funkcija ir sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšana savā teritorijā. Kā veidot bioloģisko atkritumu šķirošanas laukumus, kur izvietot konteinerus, būs atkarīgs no katras pašvaldības lēmuma, prasības izvirzīt pakalpojuma sniedzējam. Uz dotu brīdi ir noteikts, cik dalīto atkritumu vākšanas konteineru jāizvietot, balstoties uz iedzīvotāju blīvumu, skaitu un citiem rādītājiem. Bioloģisko atkritumu konteineriem nav izdalīti atsevišķi nosacījumi. Pašvaldībai jāizvērtē iespējas un vajadzības. "Pašvaldībām nebūs noteikts, cik bioloģiski noārdāmo atkritumu konteineru konkrētām skaitam iedzīvotāju jāizvietot, šo lēmumu tās pieņems patstāvīgi. Pašvaldības ir tuvāk iedzīvotājiem un vislabāk saprot viņu vajadzības un iespējas. Dažās pašvaldībās ir izveidoti kompostēšanas laukumi, tur gan visus bioloģiskos atkritumus nevar nodot, bet tas var ietekmēt konteineru uzstādīšanas vajadzības. Mēs dodam pašvaldībām brīvību, vienlaikus arī atbildību. Izstrādāti Ministru kabineta noteikumi, kas drīzumā tiks nodoti apspriešanai. Tajos būs pateikts, kādas prasības pašvaldībai jāizpilda, un kādi būs sasniedzamie mērķi attiecībā uz bioloģiju katru gadu. Pašvaldības pēc tam pašas izlems, kā šos procesus organizēt. Tas nozīmē, ka risinājumi varēs būt dažādi — kaut kur nodrošinās atkritumu maisus, citviet konteinerus. Variānti un iespējas ir vairākas, jā-

saprot, kas ir vispiemērotākais konkrētā vietā tās iedzīvotājiem," skaidro Rudite Vesere, Vides aizsardzības departamenta direktore.

Privātmāju iedzīvotājiem vai tiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecību un savā teritorijā ir izveidojuši kompostas vietas, nekā netaisnības. Svarīgākās pārmaiņas attiecas uz daudzdzīvokļu mājām, kuru iedzīvotājiem ir nepieciešami bioloģiski noārdāmo atkritumu konteineri, un iedzīvotāju izglītošana to šķirošanā.

Atbildīga rīcība samazina smaku

Atkritumu apsaimniekošanas likums paredz, ka bioloģisko atkritumu apsaimniekošanas maksai jābūt 60% apmērā attiecībā pret nešķīrotajiem atkritumiem. Respektīvi, šis pakalpojums nebūs bez maksas, bet tam ir jābūt lētākam par sadzīves atkritumu tarifu. Pašvaldību mājas darbus ir līdz gada beigām pārskatīt izmaksas un noteikt jauno apmēru, ja tas vēl nav izdarīts. Tāpat pašvaldības uzdevums ir skaidrot un informēt iedzīvotājus par to, kas mainīsies, kas būs jādara un kādi būs ieguvumi.

Bioloģiskos atkritumus izved atbilstoši līgumā par atkritumu izvešanu noteiktajam biežumam, bet tas nedrīkst būt retāk kā sadzīves atkritumu izvešana. Kādreiz bija nosacījums par 72 stundu intervālu. "Par bioloģisko atkritumu izvešanas biežumu iedzīvotāji satraucas, jo baidās, ka varētu savairoties zūrkas vai citi dzīvnieki, kā arī veidoties nevēlama smaka. Ja bioloģiskie atkritumi tiek izvesti kopā ar sadzīves atkritumiem — tie nesmird mazāk. Ja konteinerā vāks ir rūpīgi aizvērts, tad smaka netraucē. Protams, paši atkritumi ož, bet smaka atkritumu laukumā ir saistīta ar atvērtiem konteineriem. Tā var gadīties, ja konteiners ir pārbāzts, vai vāks vienkārti ir atstāts vaļā. Ja klāt tiek lietusi mitrums, tad smaka ir vēl niknāka. Konteinerā notiek dabiskie procesi, rūgšana, kas izraisa smaku un var pievilināt dažādus dzīvniekus. Šajā ziņā daudz kas ir atkarīgs no iedzīvotāju atbildības. Bioloģiskos atkritumus mēs no mājas neiznesam ik pēc divām stundām, mēs aizveram mīkstas vāku. Tas jau nenozīmē, ka atkritumi iekšā nesmird," salīdzina Rudite Vesere.

Tīrāks materiāls pārstrādei

Bioloģisko atkritumu turpmākajam liktenim ir divas reālas iespējas, viena teorētiska. Pirmais ir nonāšana kompostēšanas laukumos. Kompostā gan nedrīkst nodot visus bioloģiskos pārpalikumus, jo

tiem ir dažāds sadalīšanās ātrums. Otrs ir bioloģisko atkritumu vešana uz pārstrādes rūpnīcām. Latvijā plānotas sešas — pirmā bioatkritumu pārstrādes rūpnīca uzbūvēta Getlīnos, novembrī Dienvidkurzemes novada Grobiņas pagastā tādu atklāja atkritumu poligonā "Kīvītes", šobrīd rūpnīca būvē arī Ventspilī un Jelgavā, kā arī tādas plānotas Vidzemē un Latgalē. Teorētiski bioloģiskos atkritumus var izmantot biogāzes iegūšanai, taču arī šeit produktam ir jāatbilst noteiktām prasībām.

Bioloģisko atkritumu šķirošanas prasības attiecas arī uz uzņēmējiem, lielveikaliem, ēdinātājiem, lauksaimniekiem — visiem. Daudzi jau šīs prasības ievēro un šķiro bioloģiskos atkritumus, tas ļauj jūtami samazināt sadzīves atkritumu izvešanas izmaksas.

Stājoties spēkā izmaiņām, iedzīvotājiem visbiežāk interesē, kā tad tas ietekmēs pašu maciņus. Rudite Vesere skaidro, kā nešķīrotu atkritumu apsaimniekošanas izdevumi visu laiku pieaug un šāda tendence turpināsies: "Ar katru gadu tiek paugstināts dabas resursu nodoklis par atkritumu apglabāšanu. Jo mēs vairāk kaut ko nošķīrojam, varam to pārstrādāt un reģenerēt, līdz ar to izmaksas, nevaram galvot, ka samazinātos, bet vismaz pagaidām nemainītos. Vēl viens ieguvums, nošķīrojot bioloģiskos atkritumus no sadzīves atkritumiem, ir tāds, ka mēs iegūstam tīrāku materiālu. Teorētiski var pārskīrot sadzīves atkritumus, bet visam esot kopā, rodas neekvalitatīvs materiāls, ko tālāk izmantot nevar. Ir jāsaprot, ka atdalot mēs iegūstam sev papildu resursus un mazāk to, kas ir jāapglabā."

Mērķis — apglabāt vien desmito daļu

Rīgas pieredze ieskicēja potenciālās problēmas, ar kurām var nākties saskarties citām pašvaldībām. Sākotnējais iedzīvotāju apjukums, jaunums, kas izraisa pretestību un jautājumus — kāpēc tas ir jādara? "Nepieciešams savlaicīgi informēt sabiedrību un atstāt, lai cilvēki pierod pie domas par atkritumu dalīšanu. Šim procesam ir jāgatavojas savlaicīgi. Iedzīvotāji jāizglīto, lai cilvēki mainītu domāšanu, vajadzīgs rūpīgi jāpārdomā infrastruktūra — kur un kādus bioloģiskos atkritumu konteineru uzstādīšanu ar neradītu papildu problēmas," teic

OBLIGĀTA PRASĪBA. No nākamā gada 1. janvāra bioloģisko atkritumu šķirošana kļūs par obligātu prasību, taču cik šiem atkritumiem paredzētu konteineru būs Aizkraukles novada pilsētās un pagastos, pagaidām nav zināms.

Vides aizsardzības departamenta direktore. Ioti daudz cilvēku bioloģiskos atkritumus šķiro jau tagad. Vidējais gada pieaugums ir no 3 līdz 5%, kas nav maz, jo Latvijā šī prakse ir salīdzinoši jaunums.

Galvaspilsētas pieredze lika veikt grozījumus likumā attiecībā par maksas noteikšanu. Ja bioloģisko atkritumu šķirošana izmaksātu tikpat vai pat dārgāk kā sadzīves atkritumi, tas iedzīvotājus nemotivēs šķīrot.

Latvijas mērķi atkritumu šķirošanā ir sasniedzami ilgākā laika periodā. 2035. gadā poligonos drīkst apglabāt vairs tikai 10% jeb desmito daļu atkritumu, ko mēs radām gadā, un vismaz 65% būtu jāpārstrādā. Starpība ir daļa, ko var reģenerēt. Šobrīd notiek darbs pie Ministru kabineta noteikumiem, kuros būs atrunāta "trepe" — katra gada vēlamie sasniegumi atkritumu šķirošanā.

"Sistēma, ko pašvaldība ir noteikusi vadoties pēc likumiem — ka atkritumi jāšķīro to rašanās avotā, jāveido dalītā vākšana un viss pārējais, attiecas uz visiem. Ikvienai mājsaimniecībai, ikvienam cilvēkam šajā sistēmā nav izvēles piedalīties vai nē, bet pienākums piedalīties. Ja to nedara, var skatīties uz dažādu sankciju iespējām, bet cerams, ka tas nebūs vajadzīgs," teic R. Vesere.

Privātmājas varēs kompostēt

Plāvinās un Aizkraukles pilsētā brūnais konteineri uzstādīti vēl pirms obligātās prasības stāšanās spēkā.

Aizkraukles novada pašvaldības pārstāvji pārrunājuši bioloģisko atkritumu konteineru uzstādīšanu ar ri SIA "Vidusdaugava SPAAO", kas

nodrošina atkritumu apsaimniekošanu Neretas un Jaunjelgavas apvienībā. Nemot vērā apdzīvoto vietu specifiku, šajās apvienībās uzsvārs tiks likts uz kompostēšanas vietām. Līdz gada beigām tiks sagatavota veidlapa, kurā iedzīvotāji, kuriem ir piemājas kompostēšana, varēs to deklarēt. Neviens no nepārbaudīs, piedevām, daudzi privātmāju iedzīvotāji jau līdz šim bioloģiskos atkritumus patstāvīgi nodala no sadzīves atkritumiem. "Ja iedzīvotāji kompostēs savās lauku teritorijās, tad lielu problēmu nebūs. Blīvi apdzīvotās vietās, atkritumu laukumos — brūnos konteinerus uzstādīs. Pašvaldībai ir satraukums par sadārdzinājumu, ko radīs jaunās likuma normas. Bioloģisko atkritumu tarifs būs 60% no sadzīves atkritumu tarifa. Uzņēmumam, kurš veiks atkritumu savākšanu, izdevumi nesamazināsies. Sanāk, ka tas ekonomiski pamatoti palielinās sadzīves atkritumu tarifu. Uzņēmumam kaut kur šie izdevumi būs jāieliek, un tiks audzēts sadzīves atkritumu tarifs" skaidro Uldis Riekstiņš, Aizkraukles novada pašvaldības izpilddirektors.

Skriveru un Kokneses šķīrotu atkritumu laukumos brūnie konteineri jau ir uzstādīti. Pārējos mazaizņemtajos atkritumu konteineru laukumos brūnos konteinerus izvietos vietās, kur tas būs nepieciešams. Iedzīvotājiem būs iespēja šķīrot bioloģiskos atkritumus un likuma norma būs ievērojama. Taču to, cik tuvu atkritumu radītājam dot šo ērtību, pašvaldība vērtēs. Piemēram, Igaunijā esot prakse, ka bioloģisko atkritumu konteineram jābūt pieejamam 500 metru rādiusā. Šobrīd vēl nav skaidrības, cik daudz un kurās vietās Aizkraukles novada apvienībās brūnos konteinerus izvietos. ♦

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par materiāla saturu atbild laikraksts "Staburags".